

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ НАУКИ І ОСВІТИ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ
ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ДЕРЖАВНА УСТАНОВА «ІНСТИТУТ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ ТА ПІДЛІТКІВ
НАМНУКРАЇНИ»
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «ХАРКІВСЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА
АКАДЕМІЯ»ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ
КВНЗ «ХАРКІВСЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ»
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ**

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СПЕЦІАЛЬНОЇ, ІНКЛЮЗИВНОЇ І ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ОСВІТИ

20 жовтня 2022

Збірник наукових праць

Харків 2022

УДК: 376+37.04:316.61+37.091.3:613

А 43

Редакційна колегія:

Головний редактор – **Бойчук Юрій Дмитрович**, д. п. н., професор, член кореспондент НАПН України, ректор ХНПУ імені Г.С. Сковороди;

Заступник головного редактора – **Бережна Світлана Вікторівна**, д. філософ. н., професор, проректор з наукової, інноваційної і міжнародної діяльності ХНПУ імені Г.С. Сковороди;

Члени редакційної колегії:

Бацилєва Ольга Валеріївна – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

Галій Алла Іванівна – кандидат біологічних наук, доцент, завідувач кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

Коваленко Вікторія Євгенівна – кандидат психологічних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри спеціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

Комісова Тетяна Євгенівна – кандидат біологічних наук, доцент, професор кафедри, завідувач кафедри анатомії і фізіології людини імені Я.Р. Синельникова, координатор з наукової роботи факультету природничої, спеціальної і здоров'язбережувальної освіти

Микитюк Сергій Олександрович – доктор педагогічних наук, професор, декан факультету природничої, спеціальної і здоров'язбережувальної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди,

Науменко Наталія Вікторівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

«Актуальні питання спеціальної, інклюзивної і здоров'язбережувальної освіти», (20 жовтня 2022 р.) / за загальною редакцією проф. Бойчука Ю. Д. – Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2022.

У збірці представлено матеріали регіонального круглого столу метою якого було обговорення питань створення здоров'язбережувального і безпеко-орієнтованого освітнього середовища у закладах освіти в умовах військового стану, визначення шляхів збереження фізичного, психічного, соціального і духовного здоров'я дітей, підлітків та студентської молоді в умовах військового стану, досвіду здоров'язбережувальної роботи в закладах освіти в умовах військового стану; висвітлення технологій навчання, виховання та розвитку дітей з особливими освітніми потребами в закладах спеціальної освіти та з інклюзивним навчанням в умовах військового стану.

Для фахівців у галузі спеціальної та інклюзивної освіти, викладачів, аспірантів і здобувачів закладів вищої освіти

Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

Протокол № 11 від 16.11.2022 р.

©Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

ЗМІСТ

Андрусенко Л. Ю., Кришталь А. І. Розвиток пізнавального інтересу до вивчення біології як складова створення здоров'язберігаючого середовища в умовах шкільної освіти.....	6
Антоненко А.В. Застосування ерготерапії для розвитку побутових навичок у дітей з інтелектуальними порушеннями аспекти формування духовного здоров'я студентської молоді	9
Астахова М.С. Безпечне освітнє середовище: профілактика дитячого травматизму в умовах воєнного стану	13
Блінова Т. А. Розвиток та практика інклюзивної освіти в закладах дошкільної освіти в Німеччині.....	18
Бровченко А. К. Проблеми самовизначення підлітків та юнацтва з порушеннями інтелекту в умовах воєнного стану.....	20
Водоп'янова Ю.О. Використання різновидів арт-терапії у практиці роботи з розвитку навичок соціальної взаємодії дітей із селективним мутизмом	23
Гудзь А.В. Особливості розвитку мовлення у дітей із розладами аутистичного спектру	27
Гуріна Т.О. Використання методики «діагностика розумового розвитку дітей раннього віку» для діагностики інтелектуальних порушень у дітей в системі раннього втручання.....	30
Данілова Я.М. Шляхи вдосконалення професійної компетенції керівників закладу освіти з інклюзивною формою навчання	35
Дерман Н.В. Відновлювальна робота з хворими на афазію	38
Дорожко І.І. Настільні ігри у процесі розвитку зв'язного мовлення у дітей молодшого шкільного віку зі ЗПР	43
Друганова О.М. Основні напрями і нетрадиційні методи корекційної роботи логопеда із сім'єю дитини із зnm в умовах військового стану основні напрями і нетрадиційні методи корекційної роботи логопеда із сім'єю дитини із зnm в умовах військового стану	45
Єніфанова-Кожевнікова Т. В. Особливості формування ігрової діяльності дошкільників з порушеннями інтелектуального розвитку ...	48
Жданова К.О. Значення дидактичних ігор у корекції мовлення дітей старшого дошкільного віку	53
Журавель А. А. Логопедичне дистанційне обстеження дітей п'яти-шестирічного віку	55
Качан Т.С. Методика визначення стану сформованості здоров'язберезувальних умінь та навичок учнів з інтелектуальними порушеннями	58
Кобченко С. Р. Труднощі комунікації дітей з інтелектуальними порушеннями в період воєнного часу	64

Отже, використання настільних ігор розмовного жанру можна розглядати як прийом розвитку зв'язного мовлення у дітей із затримкою психічного розвитку молодшого шкільного віку.

Перспективами подальшого дослідження вважаємо вивчення впливу використання настільних ігор розмовного жанру на розвиток комунікативних здібностей у молодших школярів із затримкою психічного розвитку.

Література

1. Баташева Н. І. Розвиток словника емоційної лексики у дітей із ЗПР. Практична психологія в інклюзивному середовищі : матеріали I Всеукр. наук. інтернет-конф. (м. Переяслав-Хмельницький, 21 лют. 2019 р.). Переяслав-Хмельницький, 2019. С. 131-136.
2. Глущенко І. І. Дослідження особливостей актуалізації лексичного досвіду учнями із ЗПР. Збірник наукових праць Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. Івана Огієнка. 2012. Вип. 20. С. 261–267.
3. Мілевська О. П. Методичні аспекти формування розуміння текстів у молодших школярів із затримкою психічного розвитку. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Кам'янець-Подільський : Медобори, 2011. С. 159–168.
4. Терета О. У царину слова. Формування зв'язного мовлення дошкільників із ЗПР. Дефектолог. 2017. № 9. С. 20-29.

Друганова О.М.

магістрант спеціальності «Логопедія»

доктор пед. наук, професор

Харківський національний педагогічний університет

імені Г. С. Сковороди

ОСНОВНІ НАПРЯМИ І НЕТРАДИЦІЙНІ МЕТОДИ КОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ ЛОГОПЕДА ІЗ СІМ'ЄЮ ДИТИНИ ІЗ ЗНМ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Велику роль і найбільший вплив на дитину з порушеннями мовлення, як відомо, відіграє родина: батьки, брати, сестри та інші близькі родичі. Адже відсутність спеціальних знань і умінь для роботи з дитиною з мовленнєвою патологією, пасивність, а інколи і байдужість з боку батьків, призводить до втрати часу, посилення негативних наслідків, спотворення процесу формування особистості дитини. Саме родина, як зазначають Д.М. Ісаєва, А.І. Захарова, Т.М. Мішина, Д.А. Петровська та інші, здатна забезпечити «корекційно-розвивальну, компенсуючу та реабілітаційну функції».

Результати аналізу наукових досліджень, безпосередня логопедична практика довели, що залучення батьків до корекційно-педагогічного процесу як повноправних партнерів-педагогів своєї дитини, сприяє:

- усвідомленню ними «наслідків не скоригованої проблеми», що дає змогу «...прискорити та покращити процес логопедичного впливу на дитину» [4, 301];
- розширенню поінформованості батьків про потенційні можливості дитини, її перспективи у різних аспектах життя; їх обізнаності щодо рівнів розвитку у

дитини психічних функцій, готовності мовленнєвого апарату, організму в цілому до корекційної роботи;

- утворенню умов для активної участі усіх членів родини у формуванні особистості дитини з мовленнєвими порушеннями;

- збагаченню та урізноманітненню прийомів і технік роботи батьків із дитиною, що має порушення в мовленні.

Отже, важливу роль у корекційній роботі з дітьми з мовленнєвими порушеннями з використанням як традиційних, так і нетрадиційних методів і технологій в цілому відіграє правильна організація сімейного виховання, ґрунтовна й різноманітна за напрямками робота логопеда з батьками та близьким оточенням дитини. Особливої значущості така робота набуває в умовах війни, коли родина дитини-логопата, або фахівці-логопеди були змушені покинути свої постійні місця проживання та роботи.

Проведене опитування свідчить, що в умовах віддаленого спілкування особливої ваги набуває робота, що спрямована на формування або підвищення рівня корекційно-мовленнєвої компетентності батьків. Особливу роль у цьому процесі відіграють інноваційні дистанційні освітні технології – онлайн-консультації, персональні сторінки або блоги в Інтернет-мережі, на яких розміщено різноманітні матеріали, техніки, засоби щодо корекційної роботи із дітьми-логопатами; комп'ютерні ігри логопедичної спрямованості тощо. Підкреслимо, що широке впровадження інноваційно-логопедичних технологій в індивідуально-корекційну роботу із дитиною-логопатом вже давно визнано науковою громадськістю «новою сходинкою у освітньому процесі», що дозволяє гармонійно поєднати «сучасні інноваційні технології із традиційними засобами розвитку дітей» (В. Андросова, Н. Борозінець, В. Галущенко, Т. Шаховська та ін.) [1]. Так, педагогічні спостереження, спілкування із батьками дитини із загальним недорозвиненням мовлення, дозволяє стверджувати, що наразі великої популярності набувають онлайн-заняття логопеда із дитиною, на яких присутні й батьки дитини-логопата. Зазначимо, що включення членів родини у процес спільного виконання вправ сприяє покращенню правильної організації власної мовленнєвої активності самих батьків, формуванню індивідуальної мовленнєвої стратегії спілкування з дитиною, відпрацювання набутих батьками або іншими членами родини мовленнєвих умінь і навиків тощо.

В умовах військового стану корисними і важливими стануть й індивідуальні онлайн-практикуми корекційної спрямованості, що проводять логопеди для батьків з метою їх навчання спільним формам діяльності із дитиною-логопатом. Такі практикуми озброюють батьків різними видами артикуляційної гімнастики, психогімнастики; збагачують їхні уявлення щодо різних видів продуктивної діяльності із дітьми тощо.

Важливою і своєчасною в сучасних умовах стане рекомендація для батьків з боку логопеда щодо введення ними щоденника спостережень за дитиною. У такому щоденнику батьки повинні вести постійний моніторинг змін у розвитку дитини:

щоденно фіксувати її досягнення, прорахунки, складнощі у виконанні тих чи інших логопедичних завдань, наприклад, логопедичної артикуляційної гімнастики тощо. Зазначимо, що пропонуючи батькам такий щоденник, логопеду необхідно ретельно продумати план і програму проведення таких спостережень; ознайомити батьків із прийомами фіксування фактів, явищ, за якими вони спостерігають (умовні позначки, протоколи тощо); обов'язкове фіксування подій, що супроводжували процес проведення логопедичних занять тощо.

У розробці індивідуальної стратегії корекційної допомоги дитині з ЗНМ необхідною для повноцінної корекційної роботи мовленнєвих порушень стане й персональна інтернет-сторінка, або блог, який спільно ведуть логопед і батьки дитини-логопата. Наголосимо, що розробка й активне користування інтернет-сторінки дозволяє зробити процес надання корекційної роботи більш персоніфікованим і своєчасним. На такій сторінці батьки можуть розміщувати хід корекційних вправ, які виконує дитина вдома, зафіксований за допомогою електронних пристроїв. У свою чергу, логопед має змогу помітити й виправити помилки, які допускає дитина у процесі виконання корекційних вправ тощо. Корисними для батьків стануть також розміщені на інтернет-сторінці матеріали, в яких логопед, який працює з дитиною, буде пояснювати умови, особливості застосування нетрадиційних методів у корекційній роботі із дітьми із мовленнєвими порушеннями. Так, в умовах великого обсягу різноманітної інформації щодо різних нетрадиційних методів корекційної роботи особливої значущості набувають застереження, обмеження використання таких методів як-от: ароматерапія, хромотерапія тощо.

Серед сучасних онлайн форм і засобів просвіти батьків, що набувають особливої значущості в умовах війни, називають також застосування спеціальних сайтів, на яких розміщені методичні поради, практичні рекомендації, різноманітні матеріали для подолання мовленнєвих порушень у дитини, правильного розвитку у неї мовлення тощо. Наголосимо, що в Україні вже створено логопедичні сайти, на яких можна знайти практичні поради. Серед них: [http:// logoclub.com.ua](http://logoclub.com.ua); <http://www.logopedia.com.ua>; <http://logopedu.com.ua>; <http://logopunkt.ru>; <http://logopedia.by> тощо. Окремо варто відмітити Універсальний комп'ютерний комплекс, який, за визначенням логопедів, ефективно використовується не тільки в спеціальних установах, а і в домашніх умовах для розвитку мовлення та когнітивних навичок дитини, що має порушення слуху чи мовлення. Однією з переваг такого комплексу, як відмічає Г. Міцик є можливість залучення батьків до навчально-корекційного процесу. «Адже навчальний матеріал, запропонований у цікавому та доступному викладі, дозволяє надавати інформацію в привабливій формі, що не лише прискорює запам'ятовування змісту, але й робить його осмисленим і тривалим» [4].

Заслужують на увагу й комп'ютерні ігри логопедичної спрямованості. Зазначимо, що ігрова діяльність як терапія останнім часом набуває широкої популярності серед ерготерапевтів, які практикують теорію «сенсорної інтеграції»

Дж. Айреса. За їхнім визначенням саме гра є таким способом взаємодії людини із середовищем, що характеризується: відносною зацікавленістю діяльністю, внутрішнім контролем, свободою від певних обмежень об'єктивної реальності. Ігри, що спрямовані на розвиток загальної моторики, як зазначають дослідники, мотивують дітей, створюють у них почуття радості, захоплення, інші почуття задоволеності тощо [2].

Отже, проведені дослідження дозволяють стверджувати, що в умовах війни, складності й подекуди неможливості проведення традиційної корекційної роботи логопеда із дитиною-логопатом, особливої значущості набуває просвітницька та консультативна робота логопеда з родиною дитини, яка має мовленнєві порушення. Дистанційні інтернет технології корекційної спрямованості, що надають свободу вибору форм і засобів логопедичної допомоги, забезпечують доступ батьків до логопедичних матеріалів і засобів, різноманітних форм і методів корекційної роботи, сприяють підвищенню результативності корекційно-розвивальної роботи із дитиною в складних умовах воєнного часу.

Література

1. Галущенко В.І. Застосування інноваційних логопедичних технологій у корекційній роботі з дітьми з порушеннями мовлення. *Актуальні питання корекційної освіти. Електронний ресурс*: режим звернення: [http://www. http://actualpce.at.ua/](http://www.actualpce.at.ua/)
2. Камінська О. Сенсорна інтеграція, або як допомогти кожній дитині. *Дошкільне виховання: наук.-метод. журн. для педагогів і батьків*. 2017. № 11. С. 24-29.
3. Логвинова Л. Л. Особливості взаємозв'язку логопеда та батьків у процесі корекції ЗНМ у дітей дошкільного віку. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2010. № 10(197), Ч. II. С. 189-193, с. 191
4. Мицик Г.М. Використання ІКТ логопедом в умовах сільської місцевості *Young Scientist*, 2017 № 7 (47) July, С. 301 – 304

Єніфанова-Кожевнікова Т. В.

магістрант спеціальності «Олігофренопедагогіка»

Науковий керівник: Галій А. І.

кандидат біологічних наук, доцент

Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ДОШКІЛЬНИКІВ З ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Одна із найважливіших умов своєчасного розвитку психічних функцій дитини дошкільного віку є ігрова діяльність. В процесі гри відбуваються важливі зміни в психічних процесах і психологічних особливостях дитини дошкільного віку, відбувається виникнення та диференціація нових видів діяльності. Дитина пізнає навколишню дійсність через гру, відбувається відтворення елементів діяльності оточуючих людей, пізнання відносин між особистостями. Під час ігрової діяльності дитина виявляє бажання і отримує можливість впливати на навколишні